

Theresienstadt

De danske jøder blev transporteret i kreaturvogne til Theresienstadt, en •koncentrationslejr, der lå 60 km nord for Prag. Lejren var oprettet i en tidligere garnisonsby, omgivet af metertykke og meterhøje mure med store kaserner. Lejren, der oprindeligt havde ca. 7.000 indbyggere, husede i visse perioder op til 80.000 jøder, der levede under umenneskelige forhold. I lejren døde folk på grund af hårdt, fysisk arbejde, af sult og underernæring. Lejren blev ledet af jøderne selv, og ledelsen gjorde, hvad den kunne for at lette forholdene. Det gjorde Theresienstadt til en lejr, der havde noget bedre forhold end andre lejre. Tyskerne kaldte den en »mønsterlejr«, og de viste den gerne frem, så man kunne se, hvor »godt« de behandlede jøderne.

Men det var tyskerne, der gav de ordrer, som den jødiske ledelse skulle udføre. Bl.a. pålagde tyskerne ledelsen at udarbejde lister over de fanger, der skulle deporteres til •dødslejren Auschwitz. Theresienstadt var nemlig en gennemgangslejr, hvor i alt 140.000 jøder fra 1942-44 opholdt sig i kortere eller længere tid. De fleste blev deporteret til Auschwitz.

De danske jøder levede som alle de andre i rædsel for at blive deporteret til en dødslejr, men det skete ikke for de danske jøder. De havde også lidt bedre forhold end andre fanger, fordi de senere måtte modtage pakker med fødevarer via Røde Kors i Danmark. Det reddede dem fra sultedøden.

Blandt de ca. 500 danske jøder var Ralph Oppenheim og Alex Eisenberg, som i 1943 var hhv. 18 og 19 år gamle.

Ralph Oppenheim

af Det skulle så være

I kreaturvognen

Så var vi i vognene. Gulvet var overstrøet med gødning, fra hvilken der stod en ulidelig stank. Omkring halvtreds mennesker blev stuvet ind i hver vogn, og foruden skulle der være plads til alle madpakkerne og vores »træn«, og det fyldte godt. Man kunne til nød sidde, men kun når alle trak benene op under sig.

Så blev vi atter talt, hvorpå dørene blev smækket til og låset udefra.

træn:
bagage.

Det blev os forbudt at åbne den lille luge.

Natten i kreaturvognen blev et helvede. Så snart solen var borte, blev det hurtigt koldt – iskoldt. Spist havde man ikke, man frøs – ja, jeg har aldrig frosset som den nat, og hvorfor? Til Polen? (...)

Kun de gamle kunne ligge ned, vi andre måtte skiftes til at stå og sidde; ja man kunne sidde en snes minutter, så var man så ødelagt af at blive rystet igennem, at man måtte rejse sig. Toget kørte med en afsindig fart, det skrumpede og hvinede hen over svellerne. Det trak ind fra begge sider og fra de fingerbrede riller mellem bundbrædderne. Batteriet til lommelygten var næsten brugt op. Tændstikker turde man ikke tænde – tænk, hvis der gik ild i noget; vi ville være redningsløst fortabt i den aflåsede vogn, og tyskerne ville næppe fælde mange tårer over, at et par snese af os gik op i røg. Timerne gik. Hvor var vi? Hvor kørte vi? Ingen anede noget. Tænderne klaprede i munden, og kuldegysninger løb som elektriske stød gennem armhulerne, over ryggraden og ned i benene. Man skuttede sig, sprang op, stammede med fødderne, søgte at banke sig varm med armene og satte sig igen og krøb sammen.

Et helvede! – En helvedesfart!

Stanken

Jeg kan næsten ikke få mig selv til at gå ud på gaden. Stanken er utålelig, og man er hele tiden bange for at komme til at strejfe de forbi-passerende, så man risikerer at få både lopper og lus på sig. Fra hver vrå stikker elendigheden sit hæslige fjæs frem. Det går endda om aftenen, når mørket lægger sin mildnende skygge over byen, men så må man til gengæld se ind i alle de snævre, svagt oplyste humre i småhusene, hvor fortrinsvis den ældre del af befolkningen tilbringer sine dage. Værelserne er tæt fyldte med etagesenge. Og hver briks er sin ejers hjem, hans spisestue, hans opholdsværelse, hans sovekammer, køkken og badeværelse. Mange har slået hylder op på stolperne ved hovedgærde og fodende, og hvad der ikke kan være af deres ejendele, må ligge under spånsækkene, der gør det ud for madrasser. Om natten skal de også have alt deres tøj i sengen – ja selv skoene, for man må ikke have noget stående under den. Og selv om man måtte, ville det de fleste steder være umuligt, fordi de nederste af køjernes tre etager kun er fem centimeter over gulvet. Ingen kan sidde oprejst i sin seng, alle ligner pukkelryggede spøgelser, som de kryber sammen mellem deres lasede og lappede dyner og tæpper, der er i forskellige farver. Fattigdom, spraglet fattigdom, stønner ud af det alt sammen.

Kolonne af jøder med deres oppakning går her gennem Theresienstadt. Ca. 3 km væk holder toget, der skal bringe dem ud på deres sidste rejse – 300 km mod øst til dødslejren Auschwitz. 15.000 børn blev deporteret – af dem overlevede 93.

7.500 jøder deporteres

Hele tiden har det heddet, at danskerne og hollænderne var beskyttet, nu skal altså hollænderne dog med. Hvad så med os? Men det kan snart være ligegyldigt – jeg må af sted.

Gaderne er fyldt af mennesker, der krummer sig under vægten af rygsække, sengeruller og tunge kufferter. Officielt har de lov til at tage halvtreds kilo med, men hvad de ikke selv slæber, får de aldrig mere at se. For øvrigt siges alt at blive taget fra dem i Birkenau eller Auschwitz, hvor de nu kommer hen, men til det sidste klynger de sig til deres fattige ejendele, der nærer de illusioner og håb, som folk bliver ved at foregøgle sig. Alle kender sandheden. Kun få ser den i øjnene. (...)

Magdeburgerkasernen, som jeg krydser, er en heksekedel. Det syder og bruser mellem de tusinder, der trænges i buegangene. Alle kæmper de for livet, for at blive taget ud af transporten, hvilket i ganske enkelte tilfælde kan lade sig gøre. Byens ældsterådsmedlemmer har deres beskyttelseslister, og kan man blive optaget på en af dem, er man – i hvert fald midlertidigt – reddet. Mange af de fanger, som

530

Slusen:
*en udgang, der
»udslusede«
fanger, der skulle
deporteres.*

tyskerne har indsat i byens styre, er de værste ærkebanditter, som mod bestikkelse optager folk på deres lister. Altså den, som kan betale flest cigaretter, eller hvad han nu har, bliver frelst. For de små og fattige er der ingen ret – af sted med dem, så her bliver færre mennesker og mere mad til os andre. Sådan ser de mest kyniske på det. De er glade og håber bare på, at den næste transport snarest må afgå.

Ind i »Slusen« i Hamburgerkasernens tredje gård strømmer de tusinder af indkaldte. Af særlige grupper skal i denne omgang alle forældreløse børn mellem tre og seksten år, alle blinde, en del krigsinvalidere og adskillige tuberkuløse med. (...)

Uden at man ved hvordan, er dagen gået hen. Ude i gården bliver de stærke projektører henne ved porten tændt, og de kaster deres strålevifter over de tusinde ludende skikkelser og udslukte ansigter, over bjergene af kufferter og sengeruller, der er fuldstændig gennemvædet af de stadige regnbyger.

Ved nitiden kommer Rahm med sin stab. De tager opstilling i nærheden af porten, og så bliver transportkvæget langsomt ført forbi dem. Hvert enkelt stykke bliver nøje mønstret. Rahm kaster næsten hele tiden venstre arm op over skulderen, det betyder, at vedkommende skal væk; en sjælden gang, især når der kommer en ung, arbejdsfør mand forbi ham, slynger han den højre arm tilbage, og så er den pågældende fri for transporten. Han står som en Nero, herskelysten og mægtig. Han bestemmer over liv og død – næsten altid død.